

TÜRKÇEDE EMİR KİPİNİN İŞLEVLERİ

SOMUNCU, Melike (2019). *Türkçede Emir Kipinin İşlevleri*. Ankara: Kesit Yayınları, 317 s. ISBN: 978-605-7898-32-6

Ceren SELVİ*

Dil Araştırmaları, Güz 2019/25: 228-229

Kesit Yayınları tarafından 2019 yılında ilk baskısı yapılan *Türkçede Emir Kipinin İşlevleri* adlı eser Melike Somuncu'nun yüksek lisans tezinin kitaplaşmış şeklidir. Eser; *Giriş* (s. 27-51), *İnceleme* (s. 53-301) ve *Son Söz* (s. 303-308) olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Eserin *Giriş* bölümünde; *Amaç ve Yöntem*, *Emir Kipinin İşlevleriyle İlgili Çalışmalar*, *Türkçede Kip*, *Kiplik Kavramı* ve *Emir Kipi*, *Emirdeki İstek Derecesi*, *Emirde Hissedilen Otorite*, *Emir Kipiyle İlgili Tartışmalar* alt başlıkları yer almaktadır. Eserin ikinci bölümünü oluşturan *İnceleme* bölümünde; *Türkçede Emir Kipinin İşlevleri* alt bölümü yer alır. Bu bölümde emir kipinin 71 işlevi tespit edilmiştir: *Kuvvetli Emir İşlevi*, *Emir İşlevi*, *İstek İşlevi*, *İyi Temenni İşlevi*, *Kötü Temenni İşlevi*, *Dua İşlevi*, *Beddua İşlevi*, *İkaz*, *Uyarı İşlevi*, *Tembih İşlevi*, *Öğüt ve Akıl Verme İşlevi*, *Tavsiye ve Yönlendirme İşlevi*, *Amaç İşlevi*, *Neden-Sonuç İşlevi*, *Açıklama*, *Bilgilendirme*, *Haber Verme İşlevi*, *Güven Verme İşlevi*, *Güven Duyuma İşlevi*, *Cesaretlendirme İşlevi*, *Meydana Okuma İşlevi*, *Birliktelik İşlevi*, *Teklif Etme İşlevi*, *Davet Etme İşlevi*, *Abartma İşlevi*, *Övme İşlevi*, *Takdir Etme İşlevi*, *Endişe Etme*, *Korku İşlevi*, *Tehdit Etme İşlevi*, *Mecburiyet İşlevi*, *Çaresizlik İşlevi*, *Yalvarma*, *Yakarma İşlevi*, *Azarlama*, *Çıkışma*, *Paylama İşlevi*, *Niyet*, *Tasarlama İşlevi*, *Gereklilik İşlevi*, *Önemsememe*, *Umursamama İşlevi*, *Şart İşlevi*, *Merak İşlevi*, *Alay Etme ve İğneleme İşlevi*, *Beklenti İşlevi*, *Yasaklama İşlevi*, *Teselli İşlevi*, *Kabul Etme*, *Kabullenme İşlevi*, *Hatırlatma İşlevi*, *Tedbir Alma İşlevi*, *Reddetme İşlevi*, *Farz Etme İşlevi*, *Şaşkınlık İşlevi*, *Gelecek Zaman İşlevi*, *Özetleme İşlevi*, *Tercih İşlevi*, *Acıma İşlevi*, *İspatlama İşlevi*, *İmkânsızlık İşlevi*, *Pişmanlık İşlevi*, *Danışma İşlevi*, *Vaatte Bulunma İşlevi*, *Gücenme İşlevi*, *Bahşetme İşlevi*, *Özlem İşlevi*, *İzin verme*, *Nezakete İşlevi*, *Bıkkınlık İşlevi*, *İtiraz Etme İşlevi*, *Öngörü İşlevi*, *Uyandırma İşlevi*, *Argo İşlevi*, *Kararsızlık İşlevi*, *Kararlılık İşlevi*, *Kışkırtma İşlevi*, *Yemin Etme İşlevi*, *Sitem Etme İşlevi*, *Pazarlık Yapma İşlevi*, *Hayal Kırıklığı İşlevi*.

Çalışmanın *Giriş* bölümünde, *Amaç ve Yöntem* kısmında çalışmada belirlenen amaç ve kullanılan yöntem açıklanmıştır. *Somuncu*, emir kipinin işlevlerinin tespit edilmesinin nedenini emrin sadece emir vermek için kullanılmadığını göstermek olduğunu belirtir. Çalışma için kullanılan eserler, Türkiye Türkçesine ait çok fazla eser bulunması sebebi ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada kullanılan örnekler, tarihî lehçeler ve günümüz Türkiye Türkçesine ait metinlerden seçilmiştir. Daha sonra bu örnekler, anlam sınırlarına göre sınıflandırılmıştır. *Sonuç* kısmında da, örnekler bağlam içerisinde değerlendirilerek yorumlanmıştır.

* Arş. Gör. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ankara / TÜRKİYE. ceren.ybu@gmail.com . ORCID: 0000 0002 7606 4292 Gönderim Tarihi: 18.11.2019/ Kabul Tarihi: 28.11.2019

Çalışmanın anlam ve işlev odaklı olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada yer yer günlük konuşma dili ve genel ağdan da faydalandığı belirtilmektedir. Örneklerin alındığı eserlerin sayfa numaraları belirtilmiştir. Genel ağdan alınan örneklerde ise, Genel Ağ sayfasının adresi ve erişim tarihi belirtilmiştir. Bu örneklerde emir kipinin geçtiği cümleler öncelikli olarak belirlenmiştir. Daha sonra baskın anlama göre işleve ad verilmiştir ve sınıflandırma yapılmıştır. Çalışmada izlenen temel yol, ele alınan temel cümleleri metin bağlamında düşünerek cümlelerde geçen emir kipinin anlam sınırlarını belirleyebilmektir. Bu nedenle anlam biliminden de faydalanılmıştır.

Giriş bölümünün ikinci kısmında emir kipi ile ilgili yapılan çalışmalar anlatılmıştır. Üçüncü kısımda; kip, kiplik ve emir hakkında bilim adamlarının tanım ve düşünceleri özetlenmiştir. Dördüncü kısımda emir kipinin istek derecesinin emir kipinde yer alan diğer anlamlara göre daha yüksek olduğu anlatılmıştır ve bu konudaki diğer görüşler verilmiştir. Beşinci kısımda, emir kipinde hissedilen otorite, buyurucu ifadeleri örnekendirilmiştir. Altıncı kısımda, emir kipi hakkında gramer kitaplarında yer alan tartışmalar anlatılmış ve kısım sonunda bu görüşler bir tablo ile özetlenmiştir. Altıncı kısımda, Türk dilinin başlangıcından bugüne kadar kullanılan emir ekleri önce bir tablo ile özetlenmiştir ve daha sonra teklik 1. kişi, teklik 2. kişi, teklik 3. kişi, çokluk 1. kişi, çokluk 2. kişi, çokluk 2. kişi, çokluk 2. kişi şeklinde anlatılmıştır.

Eserin ikinci bölümü olan *İnceleme*'de, Türkçede emir kipinin işlevleri işlenmiştir. Bu bölümde yapılan incelemenin bağlam üzerinden yapıldığı tekrar vurgulanmıştır ve incelenen cümleler sonucunda 71 ayrı işlev tespit edilmiştir. Bu bölümde emir kipinin tespit edilen 71 ayrı işlevi örnekler ile birlikte ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Her işlev kendi içerisinde tanımlanmış, hangi anlamlarda karşımıza çıktığı özetlenmiş ve bulunan örnekler sıralanmıştır. Emir kipinin işlevleri ayrı başlıklar hâlinde incelendikten sonra, emir kipinin tespit edilen işlevlerinin şahıslara göre dağılımı bir tablo ile açıklanmıştır. Bu tablo ile emir eklerinin işlevlerinin kişi eklerine göre hangi ekte yoğunlaştığı gösterilmiştir. Bu inceleme sonucunda teklik 2. kişi eklerinin 1027 sayısı ile ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir. Teklik 3. kişi ekleri 303 sayısı ile ikinci, çokluk 2. kişi eki 256 sayısı ile üçüncü sırada yer alır. Dördüncü sırada teklik 1. kişi eki 157, beşinci sırada çokluk 1. kişi eki 96, altıncı sırada çokluk 3. kişi eki 37 sayısı ile yer alır.

Bu tablodan sonra, emir eklerinde tespit edilen işlevlerin hangi dönemlerde kullanıldığını anlatan tablo yer alır. Taranan metinlerden tespit edilen işlevlerin hangi dönemde bulunup hangi dönemde bulunmadığını göstermek için bu tablo oluşturulmuştur. Son tabloda ise, bir küme tablosu ile tespit edilen işlevlerin Türkiye Türkçesi ve tarihî lehçelere göre sayısal dağılımı gösterilmiştir ve eşit bir dağılım olduğu görülmüştür.

Eserin üçüncü ve son bölümü olan *Son Söz*'de, incelenen metinlerden elde edilen sonuçlar maddeler hâlinde sıralanmıştır. Son Söz kısmından sonra çalışmada yararlanılan kaynakların sıralandığı Kaynakça yer almaktadır.

Kip ve kiplik çalışmalarının oldukça önemli olduğu Türkoloji alanına kazandırdığı bu önemli eser için Dr. Melike Somuncu hocamıza teşekkür eder, başarılı çalışmalarının devamını dileriz.